

Kalauz

(Még sohase láttam, hol alusznak a villamosok, meghűt, sárga barátaim, melyek folyton orrom előtt csörömpölnek, mikor nem kellene és sohase jelentkeznek, mikor kellene. Ma sötét hajnalban, négy óra után egy kocsiszín mellett hajtattam el, melyet kalauzaink makacsul „remise”-nek neveznek, itt megállítottam az autót, kiszálltam. A villamos-kocsik vagy ötvenen-hatvanan zord sorban állva pihenték ki napi fáradalmaikat a síneken, még dermedten és ájultan vesztegeltek, áram nélkül, mint gutaütött őskori szörnyek. Lassanként megelevenedett a telep. A csizmás ellenőr vastag télikabátban megjelent az indítóban, szállingóztak a kalauzok is, tizenkilencéves gyermekemberek, őszbecsavarodott hatvan éves öregek, mind egyformák, mind egyenruhában, átvették táblájukat, ásitva a kocsik mellé mentek, melyek ébredezni kezdtek. Lámpa-szemük eleinte mérgesen és vörösen hunyorgott, akár az iszákosoké, akik még szívesen aludnának egy verset, de azután mégis csak fölpislantottak, hogy lássák az utat a sötétben. Egy-két kedvetlen csengetés hallatszott s ilyen kiáltások: 26-os leráció, 24-es leráció. Én a 6-os lerációra ugrottam, mely a Boráros tér felé tartott. Kalauzom zalamegyei, két gyermeke van s két csillaga. A két csillag nem a két gyermeket jelzi, hanem azt, hogy már nyolc éve szolgál. Az egycsillagos napidíjas, a háromcsillagos már tíz éve van a társaságnál. Nyakában jegytáska, meg a csipesz, gyermekkorunk közös álma, mellyel mindent ki akartunk lyukasztani s gyermekkorunk félelme is, hogy valaki majd fülüünket csipteti le vele. Életemben először veszem kezembe a csipeszt s a ködöt lyukasztatom.)

- Hány lyukat csiptetnek a jegybe?
- Négyet. De az átszálló-jegy már olyan, mint egy szita.
- Hol lakik?
- Itt a szomszédban a sógorom családjával, egy szoba-konyhás lakásban. *(Topog a hidegben, dörzsöli a kezét, egyedül vagyok vele a kocsin.)* Azért nem panaszkodom. Nyolc órai szolgálati idő, három órai leváltás, azalatt ehetem is, át is melegedhetem. Csak a közönség.
- Nincs meglegedve a közönséggel?
- Tisztelet a kivételeknek: nem. A jegycsalók ötszörös munkát adnak a kalauznak. Nincs olyan óra, hogy ne lenne valami kalamajka.

- Hol szokott ez előfordulni?
- Mindig a szakaszhatárnál.
- Ahá. A szakaszhatár olyan, mint az országhatár. Ott keletkeznek a diplomáciai bonyodalmak. Nincs rendben az útlevel.
- A jegy nincs rendben. Figyelmeztetem az utast, hogy váltson újat, vagy szálljon le. Nem hallja. Bebújik az újságba. Gyönyörködik a Rákóczi út természeti szépségeiben. Erre vitatkozni kezd.
- Jogász-nép vagyunk. Hogy folyik le az ilyen vita?
- Hát az utas először is azt mondja, hogy ne beszéljek annyit, mert az árt a szépségemnek. Én: bocsánatot kérek, tessék jegyet váltani. Ő: Mindig így szoktam utazni. Én: márpedig ez rossz szokás, jó lesz leszokni róla, mert megkárosítja a társaságot meg a kollégáimat, hiszen akármikor fölszállhat egy ellenőr vagy egy civil detektív, ez a mulatság állásukba kerülhet. Ő: ne járjon annyit a szája. Én: nekem nem jár a szám, csak kötelességemet teszem. Ő: paraszt. Ekkor már nyugodt vagyok. Ezt vártam. Mindennap hússzor-harmincszor hallom, hogy paraszt vagyok. Pest. (*Lokálpatriotizmus-sal.*) Zalában ilyet sohase mondtak. Az egyenruha mögött nem veszik észre az embert. Pedig, kérem, a kalauz ma már nem afféle harmadrangú személység. Itt a Szépilemánál, a végállomásnál, tizenöt orvosnövendék kollégám van, egy nyugalmazott százados kollégám is, sok jogász, béliasztás tanár. Aztán az, aki bevágta azt a sok elméletet és letette a kalauzvizsgát, nem paraszt.
- Nehéz a kalauzvizsga?
- Majd megreped az ember feje a sok számtól és betűtől. Másfél perc alatt szoroznunk, osztanunk kell, egy perc alatt le kell írunk tizennyolc sort, három hétig inaskodnunk kell egy öreg kalauz mellett, csak akkor engednek a kocsira. Hát még a hatósági vizsga.
- Hányan vannak?
- Majdnem 5000-en.
- Látott elgázolást?
- Múlt hónapban a 14-es találkozott a 24-essel, egy öreg néni két kocsi közé került s hiába csöngettek, kiabáltak neki, megbotlott, a 24-es elkapta s szörnyet halt. Tegnap a Margit hídon a pesti hídfőnél menet közben felugrott egy úriember, de elbukott, a kocsi tíz métert vonszolta, csak aztán csöngethettem le a vezetőt, mert a jegyeket kezeltem. Ruháját ronggyá tépte a kerék, szerencsére azonban egyéb baja nem esett. A gyerekekkel is sok a baj, akik a lökhárítóra kapaszkodnak.
- Mi mindent talált már a villamosban?

– Karácsony előtt egy kis repülőgépet. Találtam aztán a homokozón egy aktatáskát, töltőtollat, hideg húst, egy gyémántgyűrűt is. Mind beszolgáltatam a Kertészbe.

– Kapott valamit értük?

– Néha köszönetet. Pedig megérdemelnők a honorációt.

– Kit szabad a villamoson szállítani?

– (Mint a kalauz-vizsgán.) Minden tisztességesen öltözött egyént, aki józan állapotban van. A részeg azonnal eltávolítandó, valamint az is, akinek piszkos öltözéke veszélyezteti a köztisztaságot. Benzin, robbantószer szállítása tilos. A kutya, ha tisztafaj és van igazolványa, szájkosara, pórása, éppúgy tartozik megváltani jegyét, mint a gazdája.

(Egy utas ölbebólogó fejfel bóbiskol, rámutatok.)

– Sok van ilyen. Egyesek itt alusszák ki magukat. Föl-fölkelttem őket, de félálomban újra jegyet váltanak, sokszor háromszor is elkocsiznak velem a végállomásig. Furcsa gusztus.

(Közben a kocsit megtelt. Gyárba siető munkások ülnek itt, a koránkelő emberek komorságával. Közöttük egy korhely, aki elcsípte az első villamost, szórakozottan nézi a rideg csendéletet, igyekszik elhíttetni mindenkivel, hogy ő is ágyból kelt. A csörömpölés fölébreszti az utcát. Nyílnak a kapuk, az emeleti lakásokban föllobban a fény, cseléd szellőz, fűt, reggelire terít. Ez a villamos, mely az éjszakából robog elő, most már mindennapian siklik a Körúton, egy parány az utca életében, egy színfolt Budapest hajnali hangulatában.)

(Pesti Hírlap, 1927. január 9. – B, 142–145. old.)